

N-1241/R.9/ii dec. 1900

6276652

Gr. 10.794 B.

DESPRE

6

Ino. 4173.

GRIGORIE ALECSANDRESCU

STUDIU

DE

G. BOGDAN-DUICA

106788

EXTRAS DIN «CONVORBIRI LITERARE»

BUCUREȘTI

Stabilimental grafic I. V. SOCECŪ, Strada Berzei, 59

1900

1942

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

Nº Curent 10.791 B Format .....

Nº Inventar 4173 Anul .....

Secția ..... Raftul .....

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

COTA

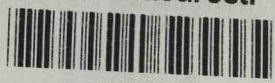
77 473 varia

9953

RC71/09

1958

B.C.U. Bucuresti

C106788

62204

8095

DESPRE GRIGORIE ALECSANDRESCU

*Alexandresco se peint tout entier
dans ses écrits.*

Vaillant, *La Romanie*, III, 197.

1. Pe cînd Vaillant, dascălul și prietenul lui Alecsandrescu, scriea cuvintele de mai sus, poetul se afla în zenitul carierei sale de scriitor. Numai trei ani mai erau pînă la ediția dela 1847, în care poetul a tipărit cele din urmă poezii de valoare, poezii care și ca idei și ca stil au rămas neîntrecute de cele ce-au urmat.

De aceea cine cunoaște pe Alecsandrescu dela 1847, tipărit frumos cu slovele lui Rosetti și Vinterhalder, nu-l mai poate îndrăgi pe cel dela 1863, care producînd devine des trivial, care-î atît de stăpînit de cîrurile filologice, încît își schilodește frumoșii copii ai geniului său, care-î atît de nepăsător, încît nu oprește în loc pe culegătorii de tipografie ce strică tot rostul unor versuri de preț.

Iată pentru ce ne-a părut rău, cînd am văzut că edițiunea dela 1893 a luat de bază pe cea din urmă a autorului, dela 1863; iată pentru ce credem că o ediție viitoare trebuie să apere poeziile acestea în contra lui Alecsandrescu, pe Zevs în contra lui Cronos.

De altfel credința că cel mai bun Alecsandrescu este cel dela 1863 n'au avut-o numai editorul dela 1893, ci toți cîți au scris despre el, și I. Ghica și Ar. Densusianu și B. Florescu și d. I. Găvănescu și d. Delavrancea, cum vedem o societate de spirite pricepute care în citațiile lor s'au oprit fără excepție la ediția din 1863.

Resultatele la care au ajuns studiile numiților scriitori m'au încredințat chiar că ediția viitoare va trebui să fie o

ediție critică, întemeiată pe o comparare îngrijită a edițiilor vechi și a manuscriselor, dacă acestea ne vor fi accesibile. Altfel studiul lui Alecsandrescu nu va putea să fie adîncit și va da, ca și pînă acum, rezultate numai în parte esacte; altfel dezvoltarea unuia dintre cele mai alese spirite ale Romînilor nu se va putea urmări cu minuțiositatea și temeritatea de care-i vrednic.

Poate că cineva, citind aceste șire, va gîndi: Filologie, filologie! Ci eu îi răspund: Citește înainte, de dragostea popoului și te vei încredința că a publica pe Alecsandrescu cu minuțiositate filologică însemnează a restitui adevărata lui fisionomie și — foarte des — a-l împodobi din nou cu podobeale pe care odată le-a lăpădat el însuși.

2. Pentru a dovedi cît este de necesară ediția pe care-o cerem, vrea să arăt mai întîi ce s'a întîmplat la 1863 și prin urmare și la 1893 cu două poezii celebre ale lui Alecsandrescu.

În *Anul 1840* se găsește la 1863 strofa

Cînd se născu copilul ce s'aștepta să vie
Ca să ridice țărășii pe omul cel *căcut*,
Un bătrîn îl luă 'n brațe, strigînd cu bucurie:
«Sloboade-mă stăpîne, fiind-că l-am văzut.»

Ediția dela 1893 îndreptează dela sine versul al doilea și zice

Ca să ridice țărășii pe omul cel *făcut*.

La 1847 și 1840 însă se zicea

Ca să ridice țărășii pe omul cel *căcut*!

La 1863 cetim tot acolo strofa următoare:

Politica adîncă stă în fanfaronadă
Și știința vieții în *eroism* cumplit;
D'a omului mărire nimic nu dă dovadă
Și numai despotismul e bine întărit.

M'am întrebat ce va fi căutînd *eroismul* într'o strofă atît de amară și de critică? Anul 1840 și 1847 m'a u lămurit. Atunci versul suna

Și știința vieții în *egoism* cumplit!

A scrie *făcut* și *eroism* însemnează a îmblînzi espreșiile,

nească.» În adevăr opera nu era atât de originală, precum se crede și aceasta se poate dovedi. În adevăr Alecsandrescu s'a proptit numai *pină la o vreme* curentului latinist. Curentul acesta era în creștere în decursul și după anii 1850—1860 și se apropia de momentul în care Cipariu avea să-i dea loc în Principiile sale (1866) și alți doi filologi să-l ridiculizeze într'un dicționar academic (1871). Acestei creșteri a curentului latinist n'a mai resistat nici Alecsandrescu.

Iacă și dovada. Comparînd ediția de la 1847 cu cea de la 1863, vom vedea că poetul stîrpește cuvinte care nu s'au de origine romană ori i se par lui că nu ar fi romanice și le înlocuiește cu vorbe latinești ori cu neologisme. D. e. el scrie

la 1847	la 1863
saŭ în anul întîieî tipărirî	
ceasul	ora
cinste	glorie
slaveî	glorieî
vremile	timpii
veacurî	secolî
noroade	popoare
neamurî	națî
slavă strămoșască	veche strălucire
cinste	onoare
nădejdea	speranța
duhul	spiritul
slobod	liber
obștească	comună
tînăr	june
robie	sclăvie
răsplătire	recompensă
rod	fruct
hrănit	nutrit
războiŭ	resbel
ziditor	creator
însuflării	inspirării
Craiu	Domn, Prinț, Rege ori Rigă
cinstesc	stimez
etc.	etc.

O ediție critică ar scoate la iveală și alte modificări nu-

măroase, fonetice, sintactice, multe fiind interesante și pentru o viitoare istorie a alcătuirii limbii literare române, nu numai pentru o caracteristică deplină și desăvârșită a poetului care este deocamdată întâiul nostru gând.

Este așadar dovedit că acel Grigorie Alecsandrescu care a fost încântarea contemporanilor săi, era *în parte* altfel, nu cum îl cunoaște lumea de azi. Acelui Alecsandrescu i s'au închinat toate spiritele alese care au viețuit și-au scris în țările românești. Despre acel Alecsandrescu a scris la 1843 M. Cogălniceanu că dela «cele întâi cercări... vestea Românilor un mare poet», laudă pe care poetul modest căuta s'o mai micșoreze¹⁾; pe acel Alecsandrescu îl da Bolintineanu drept pildă tinerilor traductomanii și stricători de limbă²⁾, îl lauda Ghica³⁾, îl lauda C. Negruzzi pentru «neimitabila frumusețe a limbei», spunînd la moartea lui Donici că se sperie la gândul că va muri și Alecsandrescu⁴⁾, și în sfârșit — treacă și asta — pe acel Alecsandrescu îl populariza și Anton Pann punîndu-l în Spitalul amorului, nu-î vorbă, bun de spital, adecă stilit cu prea mare libertate⁵⁾; pe acel Alecsandrescu dorim să ni-l reinvieze o ediție făcută cu deplină pietate.

4. Al treilea câștig ce ni-l va procura o ediție bună este și reînvierea unei serii lungi de strofe dintre care unele sînt foarte însemnate pentru cunoașterea ideilor și vieții emoționale a poetului.

Cu problema aceasta s'a ocupat d. Găvănescu⁶⁾ care a scris singurul studiu mai mare, mai bun și mai esențial ce s'a făcut la noi asupra lui Grigorie Alecsandrescu. E drept, mai înainte scrisese și Aron Densușianu, dar el n'a stăruit asupra acestei părți⁷⁾; scrisese și Bonifaciu Florescu, dar studiul lui

1) M. Cogălniceanu în prefața la poeziile lui Hrisoverghi, p. XXI. — În anul următor poetul îi scriea lui Ghica: «— și spune-î că și de nu sînt așa după cum mă arată publicului, dar că mă voiu sili să mă fac vrednic de comandajia d-sale». *Scrisorile lui Alecsandrescu către I. Ghica*, foaia 44.

2) *Calendar istoric și literar pe anul 1859* de D. Bolintineanu, A. Zanne și P. Ghica, p. 126.

3) G. Chainoi, *Dernière occupation*, 1853, p. 75—76.

4) C. Negruzzi, *Scrieri*, I, p. 334 și 339 și *Trompeta Carpaților* dela 25 Aprilie 1865.

5) *Spitalul amorului* (ed. 2-a), I, 89, II, 108 etc.

6) I. Găvănescu, *Meditațiile lui Gr. Alecsandrescu*. Studiu literar. București 1896.

7) *Vezi Cercetări literare*.

a făcut numai câteva apropieri cu literatura franceză, apropieri inteligente, dar nu și adânci¹⁾; scrisese și d. B. Delavrancea, dar d-sa a scris un articol de ocazie și necomplet²⁾. Singur d. I. Găvănescu i-a dat lui Alecsandrescu pe lângă atenție și o muncă analitică stăruitoare, dar și d-sa a făcut greșeli.

O greșală a d-lui Găvănescu se află în partea din urmă a scrierii sale, unde se ocupă cu viața emoțională a poetului, și anume în cap. V, unde d-sa admite, ce-i drept în mod hipotetic, că poetul și-a aranjat poeziile parcă dinadins astfel «ca să dea autorului impresia unei autobiografii» și unde d-sa analizează apoi poeziile în ordinea ediției dela 1863, împărțind viața emoțională a poetului în trei faze, dintre care cea din urmă este firește faza reconvalescenței și admitând că pentru fiecare fază sînt caracteristice un număr oare-care de poezii. Această ipoteză a d-lui Găvănescu este greșită³⁾ și nu poate servi decît ca pîedecă cercetărilor pe care aîurea le cere și d. Găvănescu și care poate că ne vor desluși odată adevărata succesiune a întîmplărilor, din care aû răsărit acele poezii.

Să lăsăm însă studiile despre Alecsandrescu și să indicăm de ce însemnătate poate fi materialul elaborat în primele lui publicații și eliminat mai tîrziu.

a) Să vedem anume cum se înfațușea Alecsandrescu la 1832 în acel mic adaos de câteva elegii tipărite pe lângă Eliezer și Neftali, lucrare tradusă din Florian. El este un tînar de 20—22 ani, care are motive să se plîngă de grijele omoritoare adunate prea curînd pe tînăra sa frunte, este un tînar trist ce caută singurătatea, în care rătăcește ca o fantomă plîngătoare și c'un singur tovarăș de întristare, cu un cîine

Căci nici o legătură nu are pe pămînt,

¹⁾ *Columna lui Traian*, 1874.

²⁾ *Revista nouă*, 1888.

³⁾ Pe lângă argumentele de mai jos adaog aici o singură considerație decisivă. Citind fazele și poeziile ce le corespund, n'avem decît să indicăm anul edițiilor sau uneori și al zilelor în care aû apărut poeziile, iar de două-orî anii în care s'aû scris, pentru a se vedea că «autobiografia» d-lui Găvănescu se sfîrșește tocmai cu — începutul ei real!

Faza I: *Frumusețea* (1847), *Prieteșugul și amorul* (1839—1840), *Suferința* (1847), *Nu, a ta moarte* (1847), *Cînd dar o să gușți pacea* (1839—1840), *Încă o zi cu tine* (1847).

Faza II: *Un ceas e de cînd anul trecu* (1847), *Buchet* (1847), *Barca* (1838), *Reveria* (1847), *Meditație* (1838), *Mîezul nopții* (1832).

Faza III: *Cîinele soldatului* (28 Martie 1838), *Fericire* (25 Februarie 1838) și *Nina* (28 Maiu 1845).

ca și Lamartine, a căruî *Singurătate* a determinat în parte icoanele prin care tânărul nostru își exprimă simțimintele sale.

Acestea sînt triste de tot. Poetul vorbește de o naștere în grijă și necazuri, de răstriștea ce i-a fost leagăn, de hrană cu lacrimi și în vre-o trei rînduri pomenește și de părinți. Părinții îi muriseră de cîțiva ani, el rămăsese singur. Și iată ce plînge el: pustiul unei vieți de orfan! Se simte și în edițiile de mai tîrziu motivul acesta, dar în *Miezul nopții*, care la 1832 avea 18 nu 10 strofe, se simțea și mai bine, căci era temă principală în poezie. Alecsandrescu zicea:

Eii voiî d'această lume să fiî în veci departe:
Nimica pentru mine ea n'are de iubit,
Tristarea'mî e răpaos și ea m'ă căzut parte
Din mîna ce viața ghimpoasă m'ă urzit.

Acum e mîezul nopții!.. Natura toată tace!..
Așa! Dar dela mine odihna a lipsit.
Eii văz că vine ziua la cei ce dorm în pace;
Razile ei pe mine tot astfel m'au găsit.

Puține sînt la număr aceste lumî de stele;
Mărimea lor e mică d'oiî vrea să socotesc,
Să fac asemănare cu chinurile mele,
Să spuî ca ce răstriște pe urmă mă gonesc.

Teș-

Vorbind apoi de nădejdea ce se «precurmă» de moarte, poetul continua (la 1832):

Te plîng *iubită mără!* Te plîng o *scump părinte!*
Cu lacrămile-acuma durerea-mî aromez:
Dar numele acestea, aceste nume sfînte
Răbelă o deșteaptă, o 'mpunge, o turbez.

De-atunci sînt trei erni, acum sîntem în a patra primăvară (la 1863 într'o «frumoasă» primăvară):

Peste puțină vreme o tristă păsărică
Va face să răsune acel jalnic crîngușor,
Va spune că durerea (cu toate că e mică)
Și mîl de suveniruri pe dînsa o 'mpresor.

O știî! E sora Procnii ce plînge despărțirea;
Natura desfătează cu glasu-î plîngător,
Ea face în tăcere s'asculte toată firea;
Și eî ascult!.. Dar mie m'ă de dureri izvor!

Fatala lumei soartă ! A altora 'ntristare
Acel ce nu se 'mparte de dînsa, o Yubesc :
Ascult eu cu plăcere gemete, suspinare,
În relele streine petrecere găsesc.

Eu nu sînt filomilă ; dar cat singurătate ;
Întocmai ca și dînsa lumina eu urăsc,
Lumina otrăvită de reaua strîmbătate !
Ca dînsa dar în frunze, la umbră mă tîrăsc.

De ce glasul meu n'are a lui Orfeu putere.
Dar . . . ce să fac cu dînsa, căci Pluton asurzit,
Căci Cerber nu mai țărtă de el apropiere,
Căci hasmele acelea cu veacul au perit ¹⁾.

Cînd sufletu-mă s'asorbe că am, că e 'nviere,
Cînd văz c'acel EU este în veci nemuritor,
Atunci plină de raze în mine-o mîngiere
Lucește de lumină, adoarme al meu dor :

Dar cînd nelegiuitul îmi smulge fericirea !
Să nu știu de e moartea prieten sau dușman,
Atuncea văz că piere omul ca nălucirea,
Ca rîul ce se pierde în vecinic ocean.

Părinții mei odată au fost și ei în lume !
Au fost ! Dar acum unde ? . . . ah ! nu știu unde sînt !
Și ce m'au lăsat mie ? Nimic decît un nume
Și-un trup ce se va duce ca pulberea în vînt.

Poetul știe că și el va muri în curînd, că soarta numai
prin moarte o va învinge, și-așa, sîrșește el,

Și pasurile mele *la ei* voiî îndrepta,

adecă la părinți.

Și a vieții taînă în moarte voiî afla,

versul modificat mai tîrziu, este mai filosofic și mai puțin bio-
grafic decît cel dela 1832. Cel dela 1832 esplică fundamen-
tul tristeții poetului cu o claritate care nu mai lasă nimic de
dorit și care ne face să înțelegem mai bine de ce poetul po-
menește numai cu durere de copilăria sa și de ce pomeniște
atît de des. N'o mai putea uita !

---

¹⁾ Înțelesul e că și el s'ar duce la Hades după părinți, cum s'a dus
Orfeu să-și aducă pe Euridike.

Aşa se completează icoana lui Alecsandrescu dela 1832
b) În anii următori, ale căror poezii se adună în broşura dela 1838, nu se schimbă nimic din trăsăturile fundamentale ale vieţii lui emoţionale. Numai espresiunea lor este mai variată şi mai originală.

Religia lui eticizantă se găseşte în *Rugăciune*, în *Candela* şi în *Cimitirul*. Ce-î cere el lui Dumnezeu?

Fă să doresc de obşte al omenirii bine — !

Idealele lui etice s'aŭ lămurit. De ce mai cere însă şi ajutorul supranatural, pentru ca să le poată împlini? Le vede doar destul de lămurit şi ştie care-î drumul către ele! Răspunsul cel mai clar ni-l dau iarăşi câteva strofe eliminate mai târziu din frumoasa-î *Meditaţie* care după strofa 12 continua la început aşa :

Cinstea d'a face bine e negreşit slăvită ;
Frumos e să duci moartea l'aŭ binelui duşmanŭ,
Să scapi de asuprire o patrie iubită
Şi să adapŭ pământul cu sânge de tiranŭ.

Cuvintele *patrie* şi *tiran* încep a juca de-aici înainte un mare rol în versurile lui Alecsandrescu.

Dar cine e acela, pă care conştiinţa
Îl va erta să spue că or la ce-a lucrat,
Pentru obşteşcul bine ŭ-a fost toată silinţa
Că la folos în parte de loc n'a cugetat ?

Eŭ mă gândesc adesea l'atŭŭ morŭŭ fără moarte,
Văz că l'acele fapte prin care se slăvesc
Pricinŭ deosebite s'a întimplat să-ŭ poarte
Şi virtutea pornită de patimŭ o găsesc.

Poetul n'avea încredere în om ! Duhurile care fac binele «pentru nimic», ca duhurile cereşti, se nasc foarte rar, dar atunci la ele

Tot scoposul le este sirmăna omenire,
Şi ajută de obşte pă cel ce pătimesc.

Duhurile acestea sînt ca razele soarelui ; ori unde ar fi, sînt în patria lor ; ele sînt «eroii omenirii». Cum însă rar i s'a întimplat să-î găsească în istorie,

De soarta omenirii din suflet m'am mihnit !

La capătul vieţii — moartea şi acel «transcendent» a cărui

lipsă din poeziile lui Corradini, Alecsandrescu o remarcă ca un cusur; în viață—patimă și egoism incorigibil: Cum n'ar cere sufletul religios ajutorul celui de sus?! Cum n'ar fi *Rugăciunea* lui Alecsandrescu tot atât de umilă și devotată ca și un psalm?!
Viața este tristă. Poetul o descrie cu aceleași culori ca și pînă la 1832. Ce-î pasă deci dacă *Barca* lui se va înneca în mare? Nu are pămîntul talazuri și mări cumplite, stînci și mări primejdioase?

A! Martur Yaü p'acela ce asprele ursite
Viața de durere și chinuri l-a țesut.

Saltă iubită barcă! Nimic nu te oprește,
Aerul este dulce, tot sgomotul e mort;
Nădejdea ține cirna și cerul ne zîmbește:
Sub toat'a lor lățime noi nu vom găsi port?

Cum dintr'un Rembrandt nu-î permis să ieși o umbră, așa nu-î permis, dacă se 'ngăduie comparația, să le ieși nici din *Barca* orî din alte poezii ale lui Alecsandrescu, pe care cei din vremea lui le admiraü în forma ce-o restituirăm ¹⁾.

Dar în schimb vom restitui și acele motive care începeau să-l mîngie întru cîtva pe poet. Numărul lor sporește față de cel din ed. 1863 îndată ce luăm în convenită băgare de seamă d. e. a 5^a și a 6^a strofă din *Candela* dela 1838. La 1863 nu se mai vorbește, ca la 1838, despre o mîngîioasă egalitate între soarta tuturor oamenilor:

Atuncî ca și acuma, viața neplăcută!
Cînd sînt la răutate tiranii mîrginiți?
Veacurile stau față și vremea cea trecută
Ne arată atîția slăviți nenorociți!

Dar vecinicie n'are nici chîră nenorocirea,
Omul de or-ce treaptă e ca un muncitor
Ce la sfîrșitul zilei și-așteaptă răsplătirea,
Întocmai ca sirmanii și împărații mor!

În epoca aceasta poetul are și altă mîngăere, o dragoste. În *Barca* caută și sperează, în *Elisa* a găsit fericirea, în *Inima mea e tristă* plînge o despărțire timpurie, el pleacă... Amorul acesta, Elisa aceasta, pe care n'o putem dovedi cine-a fost, are un mare merit pentru Alecsandrescu.

¹⁾ Vezi d. e. felul cum o aprecia *Universul* la locul citat.

Ea l-a ferit de-o sfişiere mai mare a sufletului. Pentru a-i aprecia meritul ei, trebuie să recurgem iarăşi la ediţia dela 1838, cînd strofele 5, 6 şi 7 din *Aşteptarea* despre care credem — hipotetic — că are aceeaşi origine amoroasă ca şi *Elisa*, glă-sueaŭ așa :

Inima mea într'insul ¹⁾ nouă puteri găseşte.
Deasa despreţuire corajul umileşte.
Poate fără aceasta şi-al meu ar fi slăbit.
N'am văzut nedreptatea de drepturi întărită
Cu cuvîntul puterii asupra mea pornită,
Şi însuşi neştiinţa destul nu m'a gonit?

Icî proata tîrtoare stă c'o frunte semeaţă,
Colo ipocrisia de două feţi măreaţă
Subt masca de prieten se cearc'a mă prăda.
Dincoact îndemnul firii trece de vină mare :
Dă ce vîntul să sufle şi pasărea să sboare? *A mî*
Şi cine l-a dat voie p'în frunze a cînta?

Dar unde mă împinge zadarnica-mî pornire?
Or-care cugetare şi or-care gîndire
Izvor e pentru mine de mari nemulţămiri.
Inima mea e 'ntocmai ca acele ruinuri
Prin care nu poţi trece fără gîndi la chinuri,
La oamenii, la căderea trecutei străluciri.

Aşteptarea este un incident din povestea unei dragosti. Mai rămîn — din ediţia dela 1838 — *Fericirea* şi *Cîinele soldatului*. Ele mi se par că sînt, orî şi mai rezervat, că pot trece drept asocieri impuse de sentimente asemănătoare. *Fericirea* ar corespunde cu *Elisa* şi *Cîinele soldatului* cu *Inima mea e tristă*.

În resumat, epoca dela 1832 pînă la 1838 este ceva mai veselă. Intelectual poetul s'a înălţat mult peste tînarul dela 1832. Viaţa-i militară şi politică, deşi aŭ fost modeste, i-aŭ adaus strune nouă la liră. Fabula l-a făcut temut şi l-a ecspus la prigoniri, fiindcă a încercat să lupte, să devie «erou al omenirii», mărginindu-şi însă gîndul între graniţile ţării de-ocamdată. Avînd însă, după dimisia din armată, o viaţă cam neaşează, a scris puţin. Causa ne-o mărturiseşte el însuşi pela 1842 în *Epistola către Donic* :

Eŭ, să-ŭ spuiŭ, *nu 'nţeleg bine* cum aşŭi oameni străluciŭi
Producea fără 'ncetare cînd era nenorociŭi.
Pentru mine grijă, necazuri, trebuinţe, neplăceri
Sînt izvorul nelucrării şi al vecînicei tăceri.

¹⁾ Adecă în amor.

c) Mai sus am admis, dar numai ipotetic, că *Elisa, Barca, Așteptarea și Inima mea e tristă* pot să fie produsul unei dragostii. Această ipoteză are de urmare că pentru Emilia, care apare în anul 1839 ori 1840, trebuie să admitem alt ciclu de poezii pe care avem să le căutăm în ediția dela 1842.

Fiindcă d. I. Găvănescu s'a oprit și la această chestie, ~~la~~ amorul lui Alecsandrescu, mă opresc și eu puțin la ea.

În corespondența poetului cu I. Ghica se găsesc și în această privință citeva mărturisiri. Toate sînt însă foarte discrete. Găsim nume de femei și în jurul lor un sentiment cald, căruia nu știu cum să-i zici: dragoste ori prietenie bună?

Astfel dela întîia scrisoare ce s'a păstrat (din 29 Ianuarie 1842) vorbind de-o excursie în societate plăcută la moșia polcovnicului Odobescu, poetul găsește loc și îndemn să scrie cuvintele: « — te unești cu mine la părerea că din toate iluziile vieții cea mai adîncă este femeea »¹⁾. De aceea mergea vesel, dar — ce poți conchide de-aici?! În același timp el spune cuvinte foarte clare despre o Elenă care-î inspira altfel de doruri și care nu ară a face nimic cu sfera luminoasă, în care se simțea îndemnat să vorbească de a lîncile iluzii ale vieții²⁾. În acelaș timp în care se afla, cum se pare, între îngerii puri și îngerii căzuți și nici unui nu-l lăsaă rece, Alecsandrescu mai scriea despre amor și mărturisirea³⁾: « Dar ce să zic, asta este o boală de care însu-mi am pătimit adesea și prin urmare sînt iertător pentru cei ce se află în asemenea stare ». Cuvintele din urmă au oarecare importanță. Pînă la 1840 admiteam după scrieri că poetul a cîntat două amoruri, dar s'a ținut departe de gîndul de-a epuiza și literaricește toate situațiile lor. Vorba dela 1842 ne face să conchidem că amorurile poetului au fost mai multe, căci a pătimit « adesea ». Ce va fi simțit adesea, ce va fi gîndit adesea, se află condensat în poeziile care, după impresia ce fac, par că s'au născut din întîmplările a două dragostii. În tot cazul nici odată poetul nu indică nici pe departe legăturile acestor întîmplări cu poezia sa. Și de aceea nici concluzii nu putem face cită vreme aceste chestii nu vor fi luminate de alt material arhival¹⁸⁴² ori tradițional.

Cu idei de dragoste își presară Alecsandrescu și mai tîrziu destul de des scrisorile. Odată niște pantofi i-au vorbit de Ghica și « i-au întăritat jaluzia ». Prin Martie — Maiu

1) *Scrisorile*, f. 1.

2) Despre Elena vezi f. 4 etc.

3) F. 9. Același timp = luni Ianuarie—Aprilie 1842.

1843 — Maria Rijnoveanu dela Iași îl preocupă, dar el nu spune nimic mai grav decît că-i pare rău că n'a venit la București, «căci aș fi dorit să o văz». În același timp aruncă lui Ghica la Iași o vorbă pe care n'o putem reduce însă la nimeni: «Recomandez-mă la suvenirul *afurisitei* și al celorlalte cunoștințe.» Evident, afurisita care se afla la Iași îl va fi năcăjit cumva. Cine va fi fost afurisita?! Eufrosina Ghica care trăește tot la Iași asemenea nu-î este indiferentă, despre ea i-ar plăcea să audă orî cît vrea să-î povestească amicul său, pe care-l roagă să profite de fiecare ocasiune pentru a-î aduce și ei aminte de el¹⁾. Dar ce concluzii poți face de-aiçi?!

Din corespondența lui cu Ghica, deși este intimă, nu putem scoate deci nici o lumină asupra ființelor care vor fi fost prin anii 1837—1840 «nimfele» la care a ținut Alecsandrescu. Elisa și Emilia rămîn și mai departe necunoscute. Astfel pentru multă vreme, poate pentru tot-deauna, vom fi nevoiți să renunțăm la acest material biografic și esplanativ pentru poezia lui erotică. Din cauza aceasta mi se pare zadarnic să mai cercetez din acest punct de vedere și viața poetului dela 1842—1843 încoace. Indicațiunile pentru această epocă sînt neînsemnate.

d) Grație împrejurărilor amintite și a altora ce vom mai aminti, Alecsandrescu se afla pe la 1842—1844 într'o stare despre care putem crede că a fost relativ cea mai fericită a vieții sale.

Literatul oponent și 'n preponderanță satiric de sub domnia lui Ghica începea a-și face iluzii, a spera. Vorbind mai tîrziu despre timpul, în care vizita cu Ghica minăstirile Munteniei (Iulie și August 1842) el însuși spunea²⁾ că acele timpuri erau timpuri «de iluzie și prin urmare mai fericite.»

Ele coincideau cu o epocă în care literatura începea să răsufle mai ușor. Alecsandrescu însuși simțea așa. În Noemvrie 1842 el scria lui Ghica: ³⁾ «Am văzut răvașul lui Donici și te rog să-î răspunzi că nu știu dacă sub Domnia viitoare poeziile vor avea soarta, ce au avut sub Ghica. *Dar nădăjduim că nu.*» Bibescu, care avea nemiloasa părere că poetului rău trebuie să-î spuî în față că-î poet rău și-o spuse d. e. lui Genilie, avea destulă atenție pentru literații de valoare. Sub el Alecsandrescu intră iar în slujba statului și anume înce-

¹⁾ F. 18, 25, 27, 36.

²⁾ F. 48.

³⁾ F. 17.

pind (1844) ca șef al mesii II a jebilor și registraturii, din secția I-a a secretariatului statului.¹⁾

Coincidența dispozițiilor sufletești ce-am pomenit cu așezarea poetului într'un post care-l mai ușura de griji, încit putu să părăsească amabilul azil ce-l găsisse pînă în 1844 la tatăl lui I. Ghica, găsi un sprijin fericit și în mișcarea generală-literară de atunci. Lumea se trezise. O mulțime de cauze cunoscute făcuseră ca pe la 1842 «spiritul rominismului să înainteze cu repejune în principate». Junimea, neputînd concretisa încă de-ajuns de lămurit și real ce visa și de altă parte nefiind nici liberă, sau, vorba lui Rosetti²⁾, fiind împinsă spre acțiune și totuși împedecată, «își închipuia că tot ce poate fi mai frumos și mai lesne pentru dînsa este literatura și mai cu seamă poezia». Curentul era favorabil orî căreia producții. Boliac, Rosetti, începătorul Bolintineanu erau apreciați. Mai puternic și mai în vîrstă de cît ei, Alecsandrescu se bucura de-o vază mai mare.

Mișcarea aceasta se intrupează la București într'o societate literară³⁾.

Literații moldoveni plănuceau încă de pe atunci Propășirea. Alecsandrescu se interesa și de mișcarea din Moldova. Încă din Noemvrie 1842 el scrie lui Ghica⁴⁾: «Aștept cu nerăbdare numărul 1 al jurnalului vostru. Dar îmi pare cam rău că o să văd și versurile mele care ați fi făcut mai bine să nu le tipăriți, căci nu plătesc nimic. Nădăjduesc că voiți profita mult din critica d-lui Alecsandri pe care te însărci-

¹⁾ Almanahul statului pe 1844, p. 98.

²⁾ Vezi caracteristica-I dare de samă asupra poeziilor lui V. Alecsandri în Steaua Dunării dela 14 Februarie 1856, p. 59 ș. u.

³⁾ Cred că d-l V. A. Urechii, Istoria școlilor II, p. 268 și 329 escagerează partea lui Alecsandrescu din lucrările Societății literare. După Propășirea (p. 16) societatea trebuie să se fi întemeiat în Octomvrie 1843, nu abia în 1844, cum admite dl V. A. Urechii după Foaia pentru minte (din 1844, No. 9). Printre membrii erau Tel, Voinescu, Boliac, Laurian, Eliad, Bălășescu, doî Golești, Urian, Negulici, Anagnost, Predescu, Filitis, Bolintinean, N. și C. Bălcescu. Propășirea spune că cele mai multe desbateri s'au ținut asupra limbii, cătîndu-se o limbă literară, că soarelele acestea au făcut mare șgomot în capitală și că «stăpînirea ne lasă în pace, căci politică nu vorbim» și adaoge: «De multă vreme nu s'a văzut la noi o adunare regulată și hotărîtă de vr'o douăzeci tineri.» Cu toate acestea Alecsandrescu a fost rezervat, cel puțin la început. El scria în 16 Noemvrie lui Ghica (f. 46): «La Voinescu se adună în toate miercurile un fel de societate literară unde autorii lacomi de slavă presc aplause și șuerături: eu pînă acum n'am fost temindu-mă de cele de pe boilea.»

⁴⁾ F. 17. aș

nez să-l îmbrățișezi de trei ori din parte-mi.» Versurile lui Alecsandrescu apărute în numărul întâi al Propășirei sînt *În ceasuri de mîhnire*. Să fi fost ele tocmai versurile trimise încă din 1842?

Aleksandrescu va scrie în curînd și pentru *Foaia* din Brașov și va fi reproduși cetit pretutindeni. În această epocă el nu produce decî numai bucăți neperitoare, ci prin răspîndirea lor cîștigă și înrîurirea cea mai mare, înrîurire ce-a rămas de-atunci nedeslîpită de operele lui.

5. Pînă aici amarătat care sînt, după părerea mea, cîteva direcții în care au să se îndrepteze cercetătorii ce se vor simți dispuși să muncească la o explicare și la o biografie completă a lui Alecsandrescu. De aici înainte voi intra într'o serie mai lungă de amănunte privitoare la viața ori la operele lui, amănunte indiferente pentru aprecierea estetică, însă de preț pentru istoricul literar.

Ele servesc uneori la ficsarea momentului și la explicarea condițiilor din care a răsarit cutare ori cutare operă, alteori la precisarea epocii în care poetul a dat preferință unui gen de scriere față de altul; toate vor fi îndreptate în contra des-nădejdei cu care s'a pronunțat d. e. d. I. Găvănescu, cînd a vorbit despre «datele causale necesare la explicarea mulțumitoare a operei artistului».

D. I. Găvănescu a zis anume ¹⁾: «Critica noastră nu poate să ne orienteze în taîna intimă a cauzelor ce au pricinuit cutare producție lirică sau satirică a lui Alecsandrescu, buni-oară. În ce împrejurare a scris el d. es. celebra poezie *Anul 1840*? Ce l-a determinat la aceasta? Ce fapte recente, ce planuri, ce lupte, ce îndemnări? Cu ce ocazie a scris el spiritualele lui epistole? La ce eveniment se raportează anume cutare fabulă? Cine e «boul» ajuns în post mare? Cine e «cîinele» care numai cu cei mari egalitate vrea? Ce l-a făcut pe Alecsandrescu anume să se gîndească la «toporul» cu coadă și fără coadă? Sau, întorcîndu-ne la producțiile lui lirice, ce împrejurări aruncă sufletul lui în patima dragostei descrise așa de adînc și de mișcător în atîtea poezii arzătoare? Cine este Emilia, cine Elisa care îl inspiră?». «Nu știm nimic». «Aceasta n'o poate urmări critica noastră».

D. I. Găvănescu se înșală în parte. Nu putem ști cine-î Elisa și Emilia, nu vom regăsi «boul» ori, mai bine, *încă* nu putem ști, *pentru că nimeni nu a cercetat!*

¹⁾ *Op. cit.* p. 13—14.

Dar este o greșală enormă să crează cineva, că nu putem ști «nimic» din ce lupte și împrejurări a eșit *Anul 1840* ori în ce împrejurări s'au scris epistolele lui Alecsandrescu ori cutare fabulă ori cutare epigramă.

Nu-i vorbă, amicii și contemporanii lui Alecsandrescu nu și-au făcut datoria de-a ne povesti despre viața lui și raportul ei cu operele lui. E drept că nici azi nimeni nu povestește nimic, deși vor mai fi trăind încă martorii de-ai vremii în care lucra poetul ori cel puțin depositarii indirecti de-ai acestui fel de știri. Dar ceva tot ne-au spus și ei și explicări putem și sintem. Chiar datorii a încerca și fără de spusele lor.

Pentru-ca încercările noastre să fie încoronate de succes este nevoie să ficsăm cronologia lucrărilor, care-i întîia condiție mai ales a înțelegerii bucăților eșite din viața politică a țării. De aceea mă voi ocupa uneori și de cronologie.

Poetul însuși n'a însemnat data nașterii poeziilor sale tipărite decît în vre-o zece cazuri și anume:

	1840 pentru <i>Anul 1840</i> ¹⁾ .
22 Aprilie	1846 » <i>O impresie închinată ostașilor romîni cîu prilejul reviziei dela 22 Aprilie 1846</i> ²⁾ .
1 Ianuarie	1853 pentru <i>Imn destinat a se cînta la inaugurăția teatrului</i> .
18 Septembrie	1853 » <i>Cîntecul soldatului</i> .
12 Februarie	<u>1857</u> » <i>Cometei anonsate pentru 13 Iunie</i> ³⁾ .
14 Maii	<u>1857</u> » <i>Răspunsul cometei</i> ⁴⁾ .
10 Iunie	1857 » <i>Unei necunoscute moldovence care mî-a cerut versuri</i> .

---

¹⁾ *Anul 1840* s'a publicat în *Dacia literară*, 1840, p. 444—446, fascicolul pe Maii și Iunie, cu iscălitura: *** U. din B... În ediția a doua a Daciei literare se află la p. 319—320.

²⁾ Poesia aceasta s'a publicat ca foaie volantă și s'a tipărit la Rosetti și Vinterhalder. Se află reprodușă în *Foaie pentru minte*, 1846, 27 Maii, p. 169—170. Aici lipsește o strofă, a noua (*Așa în proaste capișli etc.*) care se găsește în ediția dela 1847, unde nu se află însă strofa finală din Foaie.

Revista militară care a inspirat pe poet se făcuse cu prilejul unei vizite a prințului Moldovei, M. Sturza. A fost, scriea *Curierul românesc* dela 23 Aprilie «o revistă mare a oștilor din garnizoană.» Din atitudinea soldaților se vedea că pentru ei «slujba e un amor, o artă». Discursurile ținute cu prilejul acelei vizite de vornicul Oteteleșianu, de I. Poenaru și de Mitropolitul țării vorbiseră despre concordie și despre fraternitatea, pe care țările romînești o cereau de veacuri! Din aceste împrejurări s'au hrănit și strofele lui Alecsandrescu.

³⁾ Apărută în ziarul *Concordia*, nr. dela 13 Februarie 1857.

⁴⁾ *Ibid.*, nr. dela 29 Maii.

12 August 1857 » *O profesie de credință.*
1859 » *Măritul Sale Domnului Alexandru Ion I.*
Anul 1859. Pentru ziua intrării sale
în București ¹⁾.

În ediția dela 1893 editorul mai ficsează după manuscriftul original două date.

1832 *Îndăltimei sale Prințului stăpînitor al Moldovei*
Mihail Sturzea pentru anul 1832.

14 Maiu 1857 *D-nei Principese Alexandrina Ion Ghica*
(în ed. dela 1863: D-nei P. S. G.) ²⁾

* Cum vedem, poetul însuși ne-a servit foarte rău. A ficSAT date unde le puteam găsi și noi lesne ori la poezii dintre care multe nu sînt de nici o însemnătate.

De-aici înainte trebuie să cercetăm singuri. Datele însă nu se vor mai putea stabili cu aceeași siguranță. Uneori chiar unica indicație cu puțință va fi anul ediției în care poezia se găsește întîia oară. Alteori însă vom găsi în conținutul poeziilor criterii care permit o datare aprocsimativă. Apoi vom găsi reviste și ziare, unde au apărut. De cîteva ori ne vom folosi de amintirile lui Ghica, odată de două ori de scrisorile lui Alecsandrescu către Ghica. Astfel vom micșora numărul acelor poezii care pînă acum nu puteau fi așezate într-o cronologie sigură.

Eu voi arăta rezultatele la care am putut ajunge pînă acum lucrînd în această direcțiune.

Cronologie și înrîuriri și încercări de esplicări sînt expuse împreună. Dintre înrîuriri am ales cîteva mai puțin cunoscutе, căci d. e. despre Lamartine, Boileau, Lafontaine, Byron știm cu toții că l-au influențat pe Alecsandrescu.

p. a. a) Despre începuturile lui Alecsandrescu avem o mărturie foarte interesantă a lui Eliade Rădulescu ³⁾. Vorbînd despre meritele adevăraților boeri romîni el zice, între altele: «Alecsandrescu Grigoriu în casa banului Grig. Băleanu luă primele inspirațiuni poetice și însuși patriotice». Cine știe acum ce a

¹⁾ Evident scrisă înainte de 8 Februarie, cînd Cuza intră în București. Eu am găsit-o întîia oară tipărită la 21 Februarie în *Steaua Dunării*, *Zimbrul* și *Vulturul*.

²⁾ Ediția dela 1893 întregeste și alte cîteva titluri care ne pot servi ca indicație unde se mai găsesc — probabil — amintiri despre poet, poate și cîteo scrisoare a lui.

³⁾ *Issachar*, p. 44.

fost Băleanul cine-și aduce aminte ce parte a avut el în mișcările politice din epoca regulamentului, cine nu uită nici preocupările sale pentru facerea unui dicționar al limbii romine, poate să-și închipuească cu ușurință de ce natură au putut fi înrîuririle lui Băleanu asupra lui Alecsandrescu¹⁾.

Dacă «primele» inspirațiuni pe care, după Eliade, le-a înrîurit Băleanu, sînt cele din broșura dela 1832, atunci trebuie să adaog că înrîurirea lui se poate reduce la un îndemn, la o încurajare de-a scrie patriotic ori în sensul literaturii la ordinea zilei, de oarece se poate dovedi că ele au suferit și alte înrîuriri după a căror subtracție puțin ar mai rămînea de atribuit lui Băleanu.

Să cercetăm acum și cronologia poeziilor tipărite la 1832. Aici ne stă în ajutor Ion Ghica. Ghica ne spune anume că atunci cînd a făcut cunoștința cu Alecsandrescu, acesta scrisese poesia Adio la Tîrgoviște și că tot cam pe-atunci scrisese și fabula Vulpoiul predicator.²⁾

Ghica mai spune însă că a cunoscut pe Alecsandrescu «cam pe la 1831, la Sf. Sava» unde Vaillant deschisese o clasă de limba franceză și că Alecsandrescu venise «în primăvară» la Vaillant³⁾. Școala de limbă franceză a lui Vaillant, avînd o clasă de gramatică și alta de literatură, s'a deschis însă dela 5 Maiu 1830⁴⁾, în «casele lui Pană, lingă hanul Grecilor». La Sf. Sava limba franceză se introduse abia în 1831, la sfîrșitul anului, dar nu cu Vaillant, ci cu profesorii S. Marcovici și I. Popp⁵⁾. Vaillant își deschide pensionul său dela Sf. Sava abia după 1 Maiu 1832⁶⁾. Descrierea lui Ghica despre învățătura dela Vaillant se potrivește cu ce spune Curierul romînesc despre clasa de literatură din casele lui Pană. Ghica greșește doar locul, dar anul și anotimpul nu-l greșește⁶⁾. Era deci în 1831 primăvara și Adio la Tîrgoviște era scris!

Data aceasta este foarte apropiată de 20 Martie 1830, cînd a apărut în Curier celebra poezie a lui Cîrlova, Ruinele Tîrgoviștei, și de 8 Maiu, cînd tot acolo a apărut Păstorul

¹⁾ *Ibid.*, p. 75, 77 — 79. Băleanu a murit la 1842.

²⁾ *I. Ghica, Scrisoarea* reproducă în fruntea ediției dela 1893, p. 9 și 11.

³⁾ Așa anunță Curierul dela 1 Maiu 1830, p. 56. Vezi și p. 108

⁴⁾ *V. A. Urechia, Istoria școalelor*, I, p. 145.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 105.

⁶⁾ Acestea coincid cu toate celelalte date biografice ce se știu din acest

timp.

întristat. Păstorul i se nălucește și lui Alecsandrescu cînd scrie în *Adio*.

Pe monumente trece păstorul șuerind...

Este sigur că unele din primele indemnuri ale lui Alecsandrescu s'au trezit la cetirea lui Cîrlova și — în general zis — a literaturii care se făcea de pe la 1827 în jurul lui Eliade, al societății literare și al Curierului. Dovedirea acestei afirmații este însemnată și pentru ficsarea vremii de cînd începe a scrie poetul.

Astfel Ghica ne mai spune că Alecsandrescu știea pe atunci pe din afară toate poeziile pe care I. Văcărescu le publicase într'o mică broșurică: *Ceasornicul îndreptat, Oda la stema țării, Primăvara amorului* etc. Broșurica este bine cunoscută¹⁾. Decît în broșurică se găsea Primăvara amorului, dar nu se găsea nici Oda la stema țării, nici Ceasornicul îndreptat. De unde le știea decî Alecsandrescu? Ceasornicul apăruse în Curierul românesc dela 21 Iunie (3 Iulie) 1829 și *Subt pecetea țării* tot în Curier la 26 Ianuarie 1830.

Tot la 1830 a apărut o cărticică a lui Eliade²⁾. Ea cuprinde traduceri făcute de pela 1827 și cetite în societatea literară. Ea este începătura lamartinismului în literatura noastră și una din cărțile a căror înrîurire ideală și stilistică asupra poeziilor dela 1832 ale lui Alecsandrescu se poate dovedi ușor printr'o comparație. Firește nu trebuie să uităm că traducerile acestea apăruseră și mai nainte, izolat³⁾.

Și Byron l-a influențat din capul locului pe Alecsandrescu. Și Byron a fost însă cultivat mai întîi tot în adaosul literar al Curierului (niște broșuri ce apăreau lunar). Aici, la Byron, putem precisa și mai bine. Anume. În ediția lui Alecsandrescu dela 1832 apărură *Adio al lui Lord Byron la soția sa*, o traducere. Alecsandrescu nu știea englezește și n'a tradus direct din Byron. De-altă parte traducerea lui se folosește foarte mult de textul unei alte traduceri a aceleiași bucăți, dar în

¹⁾ *Poesii alese din ale D. marelui logofăt I. Văcărescu*, 1830. Apariția ei o anunță Curierul din 28 August.

²⁾ *Meditații poetice* dintr'ale lui A. de la Martin. Traduse și alăturate cu alte bucăți originale prin D. I. Eliad, 1830.

³⁾ Vezi d. e. Curierul dela 25 Oct. 1829 și 22 Iulie 1829. Eliade susține (*Ib.*, 1830, p. 127) că și *Inserarea* lui Cîrlova a fost inspirată de *Singurătatea* lui Lamartine.

proză, iscălită C. F. și publicată în Curierul dela 30 Martie 1830¹⁾.

În ediția dela 1832 se afla și o poezie Prieteșugul pe care o reproduce ediția dela 1893. Prieteșugul era o temă cu care și Curierul se ocupase pe-aceleași pagine pe care erau tipărite Ruinele Tîrgoviștei de Cîrlova. Putem deci crede că și maximele Curierului vor fi contribuit să 'ndrepteze gîndirea poetului spre acest subiect pe care poetul îl va fi întîlnit de altfel și 'n literatura curentă. Aici să ne oprim puțin. Cine era prietenul căruia 'i-o adresa Alecsandrescu? Pentru simțimîntul meu e lămurit că Ion Ghica era acest prieten. Ghica ne spune anume că el s'a împrietenit cu poetul într'o primăvară, Prieteșugul spune acelaș lucru despre prietenul numit al poetului, o spune în strofa a treia. Coincidența n'ar fi chîiar doveditoare, dacă nu s'ar confirma prin mărturisirile de mai tîrziu ale poetului. Așa el numește²⁾ odată pe Ghica «cel mai bun și cel mai vechi prieten al meu». De ce n'am admite deci că despre el trebuie să fie vorba și 'n cea mai veche poezie în care Alecsandrescu vorbește întîia oară despre prieteșug? De-atunci încă sentimentul acesta a luat la poet caracter pe care-l descrie (1844) lui Ghica și relativ la Ghica așa³⁾: «Eū sint jaluz în prieteșug ca și în amor și nu voiū ca acest dintîiu sentiment să aibă soarta celui din urmă, adică să fie biruit de simțirea ce insuflă un nou obiect».

În chipul acesta se luminează tot mai bine atmosfera literară și împrejurările vieții reale din care se iviră poeziile cele dintîi ale lui Alecsandrescu.

Tot odată a devenit evident că întîilele înrîuriri ce le-a suferit el datează din jumătatea a doua a anului 1829 și din 1830.

Anul nașterii literare a poetului este deci, după noi, anul 1829.⁴⁾

b) La 1838 apărură Poezii ale D. Grigorie Alecsandrescu, tipărite la Karkaleki. Din cronologia și împrejurările ce le-a produs însemn aici ce mi se pare sigur.

1) C. F. este C. Filipescu, șeful instrucției publice care este tînăr bine învățat și cu bune aplicări, se silește foarte pentru cultura limbii în care a și tradus cite va bucăți din lord Byron», cum scrie D. Pastiescul în Curier, la 12 Ianuarie 1830, p. 340.

2) Scrisori, f. 180.

3) Ib., f. 40.

4) Insemn aici că la 1835 Al a publicat o traducere Alzira, în versuri, 75 pagini. Traducerea a fost făcută din anul întîi al societății filarmonice. V. Gazeta teatrului național, p. 32 și Issachar, p. 80—81.

Data celor două epistole din această ediție poate fi întrucitva precisată. Intîia este *Epistolă marelui logofăt I. Văcărescu*, la care Văcărescu a răspuns cu șase versuri¹⁾. Versurile lui Văcărescu sînt datate din 24 August 1837. Epistola lui Alecsandrescu este prin urmare anterioară acestei zile. Ghica adaugă altă știre. Epistola a fost scrisă într'un ajun de Sf. Ion, pe cînd poetul ședea la Eliade în mahalaua Dudescului. Știrea aceasta nu concoardă cu data răspunsului care nu se poate să fi fost scris abia după ce-au trecut anii la mijloc. — A doua epistolă este *Epistolă D-lui polcovnic I. Cîmpineanul*, scrisă, după cum reese din cuprinsul ei, pe cînd poetul era cu slujba la Focșani, la vamă ori, după Ghica, înainte de a eși din armată și după constituirea societății filarmonice. Epistola exprimă nemulțămirea care, cupă Ghica, l-a îndemnat pe poet să-și dea dimisia. Putem admite decî că va fi fost mai apropiată în timp de dimisie, decît de celelalte indicații ale lui Ghica. Dimisia și-a dat-o însă ceva mai înainte de 27 Octombrie 1837 și epistola este anterioară acestei date și foarte probabil și apropiată de ea²⁾.

---

¹⁾ *Colecție din poeziile D-lui marelui logofăt I. Văcărescu*, 1838, p. 277:

Ce ești, încă din pruncie-ți pe deplin am prevăzut.
Ca Orfeului, și ție cerul dar ți-a încrezut.
Suflet dînd la dobitoace, omenirei dai povești
Cele prea tolositoare, prea plăcute, prea istești.
Nu lăsa dar nici odată lenea a te rugini
Și acel ce ești cunoaște, ca să te faci ce poți fi.

²⁾ Epistola din ediția dela 1838 are 14 versuri mai mult. Ele sînt dedicate lui Patcul și au loc înainte de apostrofa

Tu dar care-ai zis odată cumcă neamurile 'ncep etc.

Demisunea este notificată în *Buletin gazeta oficială*, 1837, p. 208 astfel: «Potrivit cu raportul șefului oștirii cu No. 3531, Noi poruncim a se slobozi din slujbă praporgicul Grigorie Alecsandrescu, cu toate că pentru folosul slujbei urma această punere la cale să se facă mai dinainte. No. 66 anul 1837, Octombrie 27. (Urmează iscălitura M. S.) Intocmai după original.»

În *Analele parlamentare ale Romîniei*, vol IX, p. 236, este publicat budgetul oștirii muntenești pe 1837. Pentru curioși însemn că Alecsandrescu era trecut în el ca praporgic din polcul No. 2 cu «leafă întreagă pe tetraminia Ghenarie și Maiu; iar din tetraminia de Septemvrie analogon lei 414 banî 45»; peste tot 2071 lei și 105 banî.

Relativ le epistola către Cîmpineanu mai observ că ea era a doua dedicație făcută distinsului patriot. La 1835 poetul îi dedicase Alzira, ca dovadă de respectul ce autorul avea către acele nobile sentimenturi pe care «vremea și adevărul le vor arăta urmașilor.» Ideea aceasta poetul o repețea și 'n epistola dela Focșani scriind

Tu ale cărui gânduri sînt vrednicî a se 'mplini,

un vers înlocuit mai tîrziu, cînd pogramul lui Cîmpineanu începea a se realiza, cu

Ale cărui fapte bune sînt vrednicî a se cinsti.

Cetitorul își aduce aminte de schimbările analoage, pe care Alecsandrescu le-a făcut mai tîrziu cu *Anul 1840*. Nu știu data schimbării din epistolă. Eu o găsesc la 1847¹⁾. Versul dela început esprima nădejdi, ca și dedicația dela 1835. La 1835 Cîmpineanu era în special un nume «drag în gurile tinerilor romîni», cum zicea Boliac într'o dedicație a lui²⁾, la 1837 Cîmpineanu se afla în toful luptei din obșteasca adunare care se ocupa cu cunoscutul fals din regulamentul organic. Alecsandrescu își alegea locul în luptă urmărind cu atenție opoziția națională, sprijinind-o cu armele fabulei și cu simpatiile ce le vedea pentru șeful ei, între altele și prin epistola de care am vorbit. Cum n'ar fi scris Ghica Vodă rezoluția citată?!³⁾

În anul 1838 Alecsandrescu a publicat citeva poezii, a căror dată de apariție o cunoaștem. Ele au apărut în ziarul *Romînia* și anume la 25 Februarie *Fericirea*, la 5 Martie *Vul-*

---

1) Ediția dela 1842 n'am aflat-o și cu ea n'am putut compara.

2) *Operile* lui C. B. 1835.

3) Mai am de observat că scrisoarea către Cîmpineanu a eliminat mai tîrziu versurile

    Mai bine voiți pă o lină apă a mă arăta
    Decît cu o barcă slabă pe mare a înota,
    Căci nimic nu desgustează atît pă un cetitor
    Decît marî sugeturi scrise de un tînăr autor.

Autorul în modestia sa se privea încă drept un începător!

Asemenea e de observat că pomenind de Don Quijote, autorul ne arată însuși modelul ce imitează, cînd își bate joc, ca și Cervantes, de poesia pastorală:

    Și nu știu cum în vechime atîi marî biruitorî
    Părăsea avere, slavă și trăea între păstorî, etc.

pea, calul și lupul, iscălite G. A—scu și la 28 Martie Ciinele soldatului¹⁾.

Nici *Fericirea*, nici *Ciinele soldatului* care este iscălit cu numele întreg, nu aveau însemnarea de mai târziu că sînt «imitații».

Fabula n'a fost retipărită nici în ediția dela 1838, deși ar fi putut să fie, căci volumul a apărut abia prin Decembrie²⁾, deci mai târziu. De ce o va fi eliminat poetul? Eă crez că din cauza unei critice foarte severe, pe-allocurea chiar personale și malițioase pe care a publicat-o Eliade în *Curier de ambe sexe*³⁾. Eliade, profitînd de lipsa numelui întreg, vorbi de «un poet necunoscut» și oprindu-se la greșele de ritm vorbi și «despre monstruoșitatea versurilor». Se poate că acest atac violent l-a făcut pe poet să se lapede de fabula sa care de-altfel nu are un cuprins original. Dar pentru istoricul literar acest incident o face prețioasă.

Alecsandrescu a răspuns. Iată cum.

Mai întîi este absolut sigur că epigrama V din ediția dela 1842 este îndreptată contra lui Eliade. Epigrama pune adecă pe Voltaire din iad să spună că pentru el este destulă pedeapsă că

— în București, după cum v'am spus,
Doi vrăjmași ai mei știți cum m'au tradus.

Vrăjmașii lui Voltaire erau Eliade și V. Pogor, a cărui traducere a fost îndreptată ori, cum striga Săulescu dela Iași, muntenită de Eliade⁴⁾.

Altă răzbunare mult mai arzătoare a urmat curînd după critică. Ea se găsește în volumul din Decembrie 1838, în fabula *Privighetoarea și măgarul*. Fabula este evident literară. Ce se spune despre viața și ocupațiile privighetoarei este o mărturisire autobiografică a poetului; versurile

Cu toate-acestea am nădejdi bune
De nu îți pare lucru prea greu,
La niște reguli a te supune
Luînd exemplul cîntecul meu

se reduc la încercarea lui Eliade de-a-i explica lui Alecsandrescu

¹⁾ *Romînia* era redactată de Aron Florian.

²⁾ *Romînia* dela 24 Dec.

³⁾ Vol. I, p. 238—252.

⁴⁾ Ei traduseseră *Fanatîsmul său Mahomet proorocul* de Eliad, București 1831 și *Henriada* de comisul V. Pogor, București, 1838.

regulii metrice și de-a face și el o fabulă cu același cuprins, dar mai bună: fabula de «luat exemplu» a lui Eliade se află publicată în corpul criticei amintite; în sfârșit mai avem ca probă și alt indiciu: prefăcutele plingeri ale fabulistului, naivșiret, când îi scrie lui Voinescu în ediția dela 1842:

Tu știi că am pățit-o, când am cercat a spune
Că versuri schilogite nu crez să fie bune
Și că de o cam dată noi nu știm la'inește.
Ura neîmpăcată, ce 'n furia-î scrișnește
A zis (ce urît vede a omului orbire!)
Că lupii, urșii, leiî vorbesc de stăpnire;
Că lupul e cutare ce judecă, despoaște
Și ȳa după om pfelea ca lupul de pe oaște:
Că *lebăda* e omul ce dă povățuire
Acelor care umblă pe calea de peire,
Că boul e cutare ajuns în treaptă mare
Dator la orce bine la oarba întâmplare;
Și 'n sfârșit că *măgarul* ce sbeară și răcnește
*Este un autor jalnic ce prost ne sfătuește*¹⁾.

«Autorul jalnic» începuse de vr'o doi ani a ne sfătui, cum am arătat mai sus, să scriem, vorba poetului, latinește, cum deocamdată nu știeam!

«Privighetoarea» era, cum vedem, foarte aspră.

Ca să nu mai rămite îndoială că ea închipuea pe poet, voiū aduce ca argument și o analogie. Alecsandrescu era foarte conștient de nobleța sufletului său poetic pe care într'o poezie de mai târziu îl numește «sfint șuflet». Când s'ascundea personal în vr'un animal, și animalul trebuia să fie nobil. Astfel într'altă fabulă, tot din ediția dela 1838, el s'a făcut lebădă. Ghica scriind târziu (1886) amintirile sale, crede că lebăda nu-i decît ce spune Alecsandrescu în pasajul citat mai sus din scrisoarea către Voinescu, adecă «omul care dă sfaturi bune». Om care dă sfaturi bune este lebăda, fără îndoială, dar acest om era anume — poetul! Contemporanii lui știeau prea bine acest lucru, Ghica îl va fi auzit și — va fi uitat să-l spună lă-

¹⁾ Dușmănia lui Alecsandrescu cu Eliad nu s'a mai potolit de atunci. În scrisorile către Ghica-Alecsandrescu înseamnă niște svonuri rele (1842, *Scrisori*, f. 7), face apoi critica citată în nota 2 dela pagina 5 și ceva mai înainte se arată supărat că Ghica cere lui Eliad prin el o listă de cărți: «știi că nu sînt tocmai prieten cu Eliad» (f. 24). După revoluție este vesel cînd aude de cearta ce-a izbucnit între Eliade și aderenții acestuia (f. 79). Cearta dela 1861 o vom pomeni mai la vale. Mi se pare de-altfel că și dintr'o parte și din alta coborîrea în decursul acestei lupte a fost mai întristătoare în acele poezii pe care C. D. Aricescu le reproduce în broșura sa *Satire politice*, o colecție de satire volante, p. 28—35.

murit. Vaillant, scriind la 1844, o spunea : «---ses fables sont généralement politiques et celle du Cygne et des Corbillats est empreinte d'une touchante philanthropie e d'une ingénuité qui frise la sottise. *Le Cygne c'est lui* et les Corbillats ce sont ses concitoyens»¹⁾.

Fiind așa, este lesne a admite că el va fi și privighetoarea din *Privighetoarea din colivie*, a cărei soarte corespunde vieții lui Alecsandrescu, orî barza din *Corbii și barza*, care-î o reproducere în alte împrejurări a *Lebădei și puilor corbului*.

c) Procsimul volum de poezii este cel apărut în Iași la 1842. Neputînd să-l găsesc în bibliotecile publice din București, n'am putut compara textele poeziilor ce-aū apărut aici întîia oară. Voiū spune deci numai ce-am putut găsi de spus orientîndu-mă după indicațiile ediției dela 1893 care însemnează la fiecare poezie data ediției întîi.

Alecsandrescu ședea în timpul acesta la tatăl lui I. Ghica și acesta citează în scrisoarea sa o parte din poeziile ce le-a scris poetul acolo, într'o odaie peste drum de teatru. Ghica greșește cînd pune între aceste poezii și *Miezul nopții* care se află tocmai în ediția dela 1832, pe cînd Alecsandrescu nu șezuse la Ghica, unde el merge abîa după Noemvrie 1837 (nu știm mai precis cînd).

Relativ la *Anul 1840*, poezia pe care d-l Găvănescu n'o poate explica, — știm că apăruse întîia oară în *Dacia literară* (Maiu-Iunie). Poezia era «*revoluționară*»:

Iei umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravilî călcate, siluite
De alte mai micî umbre —

Cine nu vede aici — regulamentul organic?

Dacă însă păstorul ce tu ni-l veî alege
Va fi tot ca păstorii de care-avem destul
Atuncî... lasă în starea-î bătrîna tiranie.

Cine nu ar fi putut să vază aici pe Ghica, despre a căruî răsturnare se va fi vorbit și care-a arestat²⁾, sub acest cuvînt, un număr de tineri complotiști între care se distingea

¹⁾ *La Romanie*, III, p. 197. Vaillant vorbește ca de un fapt posterior acestei fabule de o destituire *de son emploi à la chancellerie d'Etat*, Ghica despre închisoarea dela Gorgauî. Se persecuta — lebăda!

²⁾ În Octomvrie 1840.

Dimitrie Filipescu și Nicolae Bălcescu ? Considerind că Anul 1840 apăruse neiscălit și că sfiala aceasta părea că tradează conștiința unei vinovății, poezia a putut trece mai de grabă decît *Lebăda*, ca motiv de bănuială și arest; Alecsandrescu a fost închis la Gorgană, în capitală¹⁾.

Relativ la toată ediția dela Iași se găsesc cîteva indicații în corespondența lui Alecsandrescu cu Ghica²⁾.

Din punct de vedere cronologic este interesantă știrea din 17 Martie 1842 că «este mai mult de un an decînd i-am trimis (lui Donicî) manuscriptu.» Aceasta ne îndatorește să considerăm poeziile nouă din acest volum ca anterioare cel puțin lui Martie 1841. Decî anii 1839 și 1840 sînt anii în care s'aû produs poeziile: *Prieteșugul și amorul Emiliiei, Cînd dar o să guști pacea, Te mai văzui odată, De ce suspini, Mingîierea unei june femei, Mulțumirea, Viața cîmpenească, Epistolă d-lui maior Voinescu II, Epistolă d-lui Alecsandru Donicî, Epistolă către Voltaire, Satira spiritului meu, Toporul și pădurea, Elefantul, Oglindele, Cîinele și cățelul, Pisica sălbatică și tigrul, Dervișul și fata, Dreptatea leului, Lu'ul moralist, Nebunia și amorul, Vulpea liberală, Mierla și bufnița, Cucul, Uleul și găinele, Cîinele și măgarul, Epigrame (I—VI).*

Ion Ghica spune că Alecsandrescu eșise (la 1837) din armată «ca să se poată consacra cu totul literelor». Cum vedem, el a și făcut aceasta. În 1838 el scoate un mic volum de 18 poezii în care lirismul și satira își țin cumpănă avînd cam același număr de reprezentanți. În anii 1839 și 1840 liricele sînt abia 7 față de poeziile satirice și polemice care sînt 20. Literatura această polemică este și calitativ superioară. Mărginirea ei între anii 1839 și 1840 ne arată în ce interval al istoriei noastre vom trebui să căutăm eventual explicările ce se vor da.

Se pare că Alecsandrescu care observa și biciuia cu atîta bogăție de versuri, se săturase de lumea sa și își făcu decî planul de-a merge la Iași, unde mersese I. Ghica. Alecsandrescu ar fi dorit să intre în «slujba administrativă sau judecătorească»; un post la vre-o școală declara că n'ar primi³⁾. Cînd

¹⁾ În arest poetul a tradus *Meropa* lui Voltaire. Ghica nu-și mai aducea la 1836 aminte «ce s'a fi făcut acea traducere.» A fost tipărită la 1847 și anume cu fondurile asociației literare care-i upări pe copertă și devisa sa «In unire nădejdea!»

²⁾ *Scrisorile* f. 2, 5, 6, 192.

³⁾ *Ib.*, F. I și 2.

ste numai trei ani în armată

1835-37

scriea, la 29 Ianuarie 1842, nu știea deci încă nimic sigur: va pleca ori ba? Dar poeziile lui erau de mult la Iași, unde se tipăreau. Idea că s'ar putea să nu plece îl îndemna să mai domolească câteva versuri. Anume în *Viața cîmpenească*, dedicată vornicului Gr. Cantacuzino, proprietarul moșiei Florești, scrisese că la țară se află

Departa d'ăi *tirăniei*
Tovarăși nelegiuți,
De cursele *vicleniei*,
De oameni neomeniți.

Dar în Ianuarie 1842 «dedeiu, scrie el, din întâmplare în niște îndreptări ce voeam *odată* să fac», peste versurile de mai jos

Departa d'ăi răutății
Tovarăși nelegiuți,
De cursele nedreptății,
De oameni neomeniți.

Rugîndu-l pe Ghica să introducă, dacă mai este vreme, această variantă în locul celei vechi din *Viața cîmpenească*, adaoge: «Versurile acestea s'au prefăcut așa, căci m'am gîndit că nu trebuie să vorbesc de frînghie în casa spînzuratului, mai ales dacă soarta mea va voi să rămîi aici»¹. Neavînd ediția dela 1842 nu pot vedea, dacă energicii Cogălniceanu și Ghica au introdus varianta; la 1847 versurile vorbesc însă de *tirănie* și *viclenie*!

Modificări neînsemnate de cîte un vers mai trimetea poetul pentru *Mîngîierea* și *Cînd dar o să guști pacea*.

d) Pentru ediția dela 1847 putem ficsa data altor citorva poezii ce apar în ea. Și anume:

Din *Memorialul de călătorie* publicat și în fruntea volumului dela 1863 reese că *Mormintele la Drăgășani*, *Umbra lui Mircea saū o sară la Cozia* și *Răsăritul lunei la Tismana* au fost scrise în Iulie 1842. Călătoria a ținut o lună și jumătate, în Iulie și August, pînă la 30 August. Memorialul, care povestește numai începutul călătoriei (vre-o 10 zile din ea) cuprinde pasaje care exprimă și idei ce se regăsesc în poeziile citate.

În treacăt notez, după o scrisoare a poetului, că descrierea călătoriei era să fie o lucrare comună a celor doi prietenî. Ghica ar fi trebuit să scrie note de mineralogie. Alecsan-

drescu îi da grije să fie cit se va putea mai deslușite și mai lesne de înțeles pentru tot felul de cititori¹⁾.

Umbră lui Mircea apărură în Propășirea de la 7 Maiu 1844²⁾.

În Propășirea apăruse în numărul întâi, la 16 Ianuarie, în ceasuri de mîhnire; în Foaia pentru minte mai apărură la 1845, 28 Maiu, Nina³⁾.

Atîta e puținul ce pot zice despre timpul acesta.

Înainte de-a trece la epoca post-revoluționară voiu stărui încă asupra cîtorva versuri rămase netipărite, poate perdute.

Într'un manuscript al Academiei⁴⁾ se află o poesie Patriotul veacului care i se atribue lui. Stilul poeziei nu-i defavorabil acestei atribuirii și compoziția monologistă care-i convenea lui Alecsandrescu, aduce aminte de profesiunea de credință și de confesiunea renegatului. Patriotul laudă stăpînirea:

Și în versuri și în proză tutulor le-am dovedit
C'asa bună stăpînire de mult nu s'a pomenit!
Cînd asprimea, nedreptatea, vorba fie între noi,
Apăsa sărmana țară în necazuri și nevoi,
Eu povățuiam norodul a 'mpleți cununii de flori
Și strigam că se pogoară fericirile din nori.

Dar patriotul cere răsplătire și amenință că, dacă nu i se dă ce cere, va susține că s'a întors iarăși veacul de fer:

Însă de-î voi să 'ntrebii cum defăim ce-am laudat?
Atunci, atunci voiu răspunde că vremile s'au schimbat!
Că era odată bine saii măcar de suferit,
Dar acuma neamul nostru a ajuns nenorocit!
Că țaranul pătimește și se află 'npovărat
Și că judecata perde tot acel nevinovat! etc.

O poesie perdută pare a fi *Spovedania*, care era să apară la Iași, în ediția dela 1842, dar n'a apărut. Netipărindu-se, Alecsandrescu o cere de cîteva ori, cum se pare, zadarnic dela Ghica⁵⁾.

1) F. 194.

2) Din *proză* apărură în *Propășirea* din 30 Aprilie și 18 Iunie două fragmente din călătorie pela mînăstiri; vezi p. 123 și 178. Cf. și *Foiaie pentru minte* din 1844, 14 August și 23 Octomvrie, de unde reese că Alecsandrescu se pusese în relație și cu revista din Brașov.

3) În *Foiaie* din același an s'a publicat și *Un articol*, *proză*, la 30 Aprilie.

4) Nr. 21, p. 33. Manuscriptul e din biblioteca scheeană.

5) F. 192 și 21 (din 15 Dec. 1842).

Despre o altă poezie *Versurile măscilor* ne informează alt pasaj dintr'o scrisoare a lui care se ocupă cu *Propășirea*¹⁾: «Îmi scriseseși că cel dintîi No. al jurnalului vostru va eși la Noemvrie 1-iu și acum văz alte comedii. Ai fost pricină de nu m'am grăbit a face nimic, căci vremea mi se părea trecută cînd m'am întors dela vii. Așa cu toată bunăvoința nu vă putui slugi deocamdată. Îți alătur în adevăr o mică bucată de poezie²⁾. Dar socotesc că ați face mai bine și n'o tipăriți, căci mie nu mi place de loc; sau de o veți și tipări-o, să adăogați că v'a venit în mîini din întîmplare, căci mai am și niște cuvinte pentru aceasta. Cît pentru *versurile măscilor* nu se potrivește nici decum la un jurnal și fără note nu se pot înțelege. Dar nădăjduesc să vă trimit curînd ceva mai bun fie și pentru al doilea No. V'aș fi dat vre un articol din voiajul nostru, dar n'am avut vreme a prescri, căci abea erî am primit scrisoarea ta și m'am grăbit să-ți răspund³⁾».

În sfîrșit, după altă scrisoare⁴⁾, aă apărut la Iași într'un «album» niște versuri pe care Ghica făgăduise să le oprească. Albumul poate să fie cel istoric și literar al lui Cogălniceanu. Eă cunosc însă numai un volum în care nu se află nimic de Alecsandrescu.

Satira la un poet de curte despre care pomenește Ghica în scrisoarea sa despre Alecsandrescu, pare că a fost o improvisație căreia nici el nu i-a dat nici o însemnătate.

6. După 1848 Alecsandrescu nu mai scrie decît la intervale mari. Lumea se deprinde să-l uite și se bucură cînd îl vede arătîndu-se iarăși în vre-o gazetă ori revistă. Astfel la 1855 *Steaua Dunării*, a lui Cogălniceanu, reproducînd după *Patria* o fabulă, face o notiță: «Nu, autorul *Anului 1840* ... vechiul nostru amic și colaborator al *Daciei literare*, n'a adormit; talentul său este încă tot așa de viu—». Tot astfel *Romînul* dela 12 Eebruarie 1861, primind două fabule, observă că poetul tăcuse «de mai mulți ani» și adaugă: «Subt regimul ordonanței asupra preseii, ne mai fiind ertat oamenilor a vorbi, cuvîntul trece de drept iar la dobitoace—»

Acestea sînt manifestații politice pe care poetul le primea și le aproba. Deaceea mă întreb: Nu va fi și pentru el drept

¹⁾ F. 193.

²⁾ Nu pot hotărî care va fi.

³⁾ Scrisoarea e datată Noemvrie 10, fără an. *Propășirea* a apărut dela 9 Ianuarie 1844 pînă la 29 Oct. 1844. Scrisoarea trebuie să fie decî din 1843.

⁴⁾ F. 221.

ce zicea C. Negruzzi despre toată literatura noastră: «Intimplările anului 1848 au fost fatale literaturii romine, politica predominând, literatura anuți 1)».

Anul 1848 găsește pe Alecsandrescu ca paharnic și șef al secției I din secretariatul statului, care secție se ocupa cu lucrări «pentru trebile din lăuntru²⁾». În 1848 el devine unul dintre redactorii Poporului suveran, în care nu iscălește însă, așa că nu putem ști ce-a scris el. Se vede că n'a voit să se îmbulzească în rîndurile din față și mai tirziu avea dreptate să zică către Ghica că nu facuse «nimeni vrednic de admirația generațiilor viitoare³⁾». Cu toate acestea n'a rămas neglărit, căci în 27 Iunie 1849 scrie lui Ghica⁴⁾ că abia a putut să scape «din ghiarele patrioșilor Cornescu și beizadea Scarlat» și că n'ar fi dorit să viziteze fără voe minăstirile. Crez că aici avem să 'nțelegem pe vornicul Mihalache Cornescu care în epoca de reacțiune era mădular la înalta curte și pe beizadea Scarlat Ghica care tot pe-atunci era mădular la înalta curte apelativă. Ne putem închipui că pe Alecsandrescu îl vor fi scăpat prietenii lui cei vechi, boeri dintre care unii erau și colegi ai Cornescului și ai beizadelei Scarlat. Alecsandrescu n'a fost pornit la nici o minăstire, dar rămase trist și descurajat.

În aceeași scrisoare (f. 48), trimisă lui Ghica printr'o rudă a sa (Lerescu), poetul făcea amicului său următoarea descripție: «Dar viața este tristă și descurajarea adîncă; stegarii revoluției sînt astăzi spioni ai poliției și se teme cineva chiar de umbra sa; ce să-ți măi zic, *am ajuns mizantrop*, căci nu știu în ce case poți intra ca să nu auzi sfîșiind pe acei ce lipsesc, căci oamenii după cum știu judecă după rezultaturî. Cine poate prevedea sfîrșitul acestei poziții critice?» S'ar părea deci că el perduse orientarea politică și cu ea toate nădejzile.

În neliniștea ce însoțește astfel de stări a pierdut și gustul de-a măi lucra. «Dispozițiile în care mă aflu acum, scrie el aiurea⁵⁾, nu mă țărtă a mă ocupa de nici un fel de lucru și încă măi puțin de poezie».

1) *Scrieri*, I, 339.

2) *Almanahul statului pe 1848*, p. 106. La rangul de paharnic s'a ridicat serdarul Gr. Alecsandrescu în 1846, în urma raportului cu No. 675 marelui postelnic. Vezi *Buletin*, gazeta oficială 1846, 29 Aprilie, p. 108.

3) F. 51.

4) F. 48.

5) F. 55.

Altă schimbare, de natură socială, asemenea i-a alterat condițiile prielnice în care poetul producea mai înainte. Între 1839 și 1849 Alecsandrescu este un om în floarea vârștii și care se află zilnic în bună societate; casele boerești i se deschid, cocoanele-i ascultă bucuros versurile, în salon, la țară ori la vii și uneori se interesează chiar și de criticele ce-l amenință; la balurii și prin cluburi merge bucuros, deși uneori l-apucă uritul; cu «nimfele» ce le întâlnește — vorba-i a lui — ar petrece bucuros și 'n raiu și în iad; fără grije bate bucuros podurile, se duce pela adunarea obștească, unde culege material pentru fabule, se simte însă bine stînd și pe taraba vr'unui negustor, ascultînd ceasuri întregi opinia publică, iar la nebuniu de cele mai multe ori este repede gata. Între toate treptele sociale pentru el nu erau bariere, el se suia și se scobora după îndemnul momentului și al inimii. Dar după 1849 începe a se isola ¹⁾. El scrie: «— de multă vreme trăesc foarte retras și mi-am tăiat măi toate relațiile cu societatea cea înaltă». Dar și îndemnurile din aceste regiuni asemenea încetară.

Dela un timp îl vedem însă iarăși în apropierea bărbăților ce fac istoria popoarelor. Dar ce istorie se făcea atunci! Ce tristețe îl năpădea pe poet văzînd cum se face! El îi scrie cu durere lui Glica și-i arată cum boerimea rămasă în țară se apără ca de foc de dări legitime ²⁾ și cum e gata să ceară pedeapsa cu moarte pentru toți îndemnătorii la revoluție ³⁾.

Într-o atmosferă ca aceasta poetul numai bine nu se putea simți. I se făcu dor de prieteni. Și scrisese ⁴⁾: «Dar crede

¹⁾ F. 59.

²⁾ F. 64, vorbind despre proiectul pentru patentări (1850, August) care se discuta la divan, Alecsandrescu scrie: «Acel proiect îndatora pe boerii care vor întreprinde negoț a plăti patentă ca și ceilalți muritorii de rînd. Ei bine: Aș fi vrut să fi față, ca să vezi furia și mînia lor; să vezi cu ce majoritate absolută au lepădat acel articol și atunci să-mi spuî dacă lecțiile trecutului le-a fost de vre-un folos. În zadar m'am cercat a dovedi unora din DD-lor că această lepădare îi compromite în opinia publică și că dau guvernului un mare avantaj (pricepi că cu aceasta vream să le așî fireasca D-lor jaluzie), le-am adus de ezemplu cea mai puternică aristocrație, pe aceea a Engliterei, și le-am zis multe frumoase cuvinte care le-am învățat dela ministru instrucției publice: toate au fost în zadar și n'am izbutit decît a le da o urîtă idee despre sentimentele mele».

³⁾ Prin Octomvrie se discuta la divan condica criminală. Alecsandrescu scrie (f. 69) subliniînd cîteva cuvinte: «Un articol asupra pedepsii ce se cuvine îndemnătorilor de conspirații, cînd va eși o mărturie împotriva-le, a fost supus la mare desbatere, căci noi care avem ezemplu trecutului și ne gîndim la viitor ne temem în demoralisația în care ne aflăm, să nu cază asemenea ponoase și asupra boerilor. De aceea articolul se va modifica».

⁴⁾ F. 95.

că nici odată n'am simțit ca acum lipsa bunilor mei prieteni. Eū mă aflu din multe împrejurări în niște zile de mizantropie care de vor ținea mult, trebuie după cum zice comedia: «să mă omor săū să mă însor». Spre sfirșitul aceluiași an (1 Oct. 1852) poetul scriea rînduri și mai dureroase. Arătîndu-î că o damă oarecare, despre care-î scrisese lui Ghica, nu-l mai inspiră cum știea amicul său că poetul se inspira de femeî, acesta adaogă ¹⁾: «Și te rog să nu-mî supposezî nici un fel de iluzii în privința frumoaseî mele (după cum o numești), căci este *multă vreme de cînd nu mai am iluzii pentru nimic*, afară numai pentru prieteșug, de vreme ce întilnește cineva și în viață prietenî ca tine. Prin urmare cînd auzî că fac cite o nerozie, crede că o fac *cu sîngele cel mai rece* și numai ca să se îplinească scriptura».

Desfrunzirea spiritului de iluzii și ideale nu putea să fie descrisă mai lămurit. În locul vulcanului de odată s'a pus sîngele cel mai rece! De unde era să mai ȳasă versul focos, puternic?

Poetul cel bun de mai nainte tăcea.

Cu cele dintîi suflări nouă liberale el își reincepe cîntecul, dar acum cîntecul este mai slab, mai rece. Firește energia poetului n'a scăzut deodată. Pînă către 1857 se mai simte încă leul de odinioară. Vre-o două poezii mai caută și mai găsesc loc într'o revistă a lui Alecsandri, în *Romînia literară*. După aceea poetul își publică producțiile — semn rău — numai în jurnale, adunîndu-le apoi la 1863 în des pomenita ediție ultimă.

Pentru acest timp am pūțut constata data scrierii orî publicării mai multor poezii. Iată seria lor:

1854, August *Adio pentru plecarea proconsulului Halcinski.*

1855, 30 Ianuarie *Răzbuarea soarecilor saū moartea lui Sion în Romînia literară* ²⁾.

» 16 Aprilie *Epurele, ogarul și copoșul în Romînia literară.*

» Noemv. *Lupul și vulpea în Patria.*

1856 ³⁾

1857, 8 Febr. ⁴⁾ *Cometei anonsate pentru 13 Iunie în Concordia* (13 Febr.).

¹⁾ F. 100.

²⁾ Acolo avea titlul *Falnică tragodie a lui Iorgu Sion mîncat de soarecî.*

³⁾ În *proză* găsesc în acest an un articol contra broșurei lui Istrate, *Chestia zilei*. Articolul este publicat în *Steaua Dunării* dela 21 August, 1856.

⁴⁾ Data după manuscris. În *proză* a scris în 1857 un articol politic în *Concordia* (12 Martie), tot acolo (25 Iulie) un articol despre Beranger. În același an plănua împreună cu alți scriitori o traducere a istoriei lui Cesare Cantu (*Romînia* dela 23 Aprilie).

- 1857, 12 Martie *Corbi și barza* în *Concordia*.
» 30 » *Unirea principatelor* » »
» 29 Maiu *Răspunsul cometei* » »
1858, 22 Aprilie *Castorul și alte lighionii* în *Romînul*.
1861, 17 Febr. *Mielul murind* » »
» 12 » *Catirul cu clopoșei* » »
» 30 Martie *Zugravul și portretul* » »
» Maiu *Confesiunea unui lăpădat* în *Independența*.
1862, 25 Octom. *Șarlatanul și bolnavul* în *Reforma*.
» 28 » *Gisca, lișeța și rața* » »
» 1 Noem. *Atelagiul eterogen* » »
1863, 23 Ianuarie *Vinătorul* în *Buciumul*.
« 18 Aprilie *Porcul liberat* în *Reforma*.

În desbaterile politice ce-au precedat publicațiile acestea se va găsi explicarea lor mai ușor decît la publicațiile vechi. Neavînd intențiunea de-a face acum un studiu complet, m'am mîrginit de-ocamdată la culegerea cîtorva note.

Tipărint după original, ediția dela 1893 a înlăturat confuziunea ce începuse să se facă cu *Adio* care în original era un *Adio pentru plecarea proconsulului Halcinski*. Bonifaciu Florescu îl atribuisse lui Duhamel¹⁾. Halcinski a luat frînele vice-preșidenției sfatului administrativ al Munteniei în 23 Iunie (3 Iulie) 1853 și s'a purtat neomeneste pînă la retragerea trupelor rusești din principate, 1854, Iulie și August. În August a scris și Alecsandrescu puternica invectivă *Adio*. La 22 August el o trimise lui Ghica scriînd despre ea²⁾: «Îți alătur o mică piesă de versuri, ca o consolatie pentru că n'ai avut norocirea a cunoaște personal pe faimosul Halcinski». Rușii se aflaî încă pe la Rîmnic și Focșani... În astfel de împrejurări *Adio*, care a circulat ca manuscris, a avut un efect mare pe care Aricescu îl compară cu efectul *Măceșului* și florilor de Eliade³⁾.

Poeziile dela 1855 din *Romînia literară* au fost modi-

1) *Columna lui Traian*, 1874, p. 120.

2) F. 115. Halcinski lovise și în prietenii personali al lui Alecsandrescu. După o bună biografie a lui Cîmpineanu (*Romînul*, 1863, p. 599) Halcinski este consulul care a stăruit ca averea lui să fie vîndută pentru cheltuelile din procesul pentru averea Cantemireștilor. Prin Aprilie 1852 se spera încă într'o mijlocire, scriea Alecsandrescu lui Ghica (f. 91). Halcinski a împedecat-o.

3) *C. D. Aricescu, Satire politice care au circulat în public între 1840—1866*, în prefață.

ficat în ediția dela 1863. Fabula *Ogarul și epurele*, căreia-i schimbă și titlul, avea alt sfârșit, mai lung dar mai caracteristic și mai frumos. În *Falnica tragedie a lui Iorgu Sion* mi se pare că Alecsandri, care judeca că versurile sunt armonioase, a făcut o modificare prietenească, punînd pe-al său *onor* în locul *onoarei* pe care Alecsandrescu o restituie mai tîrziu în drepturile sale¹⁾.

În 1855 a apărut în Patria *Lupul și vulpea*, fabula reprodusă în *Steaua Dunărei* dela 3 Noemvrie și devenită în 1863 *Ursul și vulpea*. Fabula începea așa :

A fost un timp, cînd multe din fabulele mele
Se esplica de oameni în chipuri foarte rele,
Crezînd ceî cu rău cuget că eu prin dobitoace
Pe hoști, spioni și alții nu ȳași lăsa în pace
Să-și facă meseria. De-atuncî învățaiū minte
Și vești vedea la vale
Ce fel m'am pus la cale
Ca să nu dau pricină la astfel de ispite —

și-apoi urmează fabula. Deși la 1863 este eliminat, începutul trebuie să-î fi plăcut poetului, deoarece îl repetase la 1857, cu un adaos :

Căci faburile mele cele ce au să vie
Nevinovate, blînde ca mîeiū au să fie,
Cum e doveditoare
Fabula următoare :

adecă *Corbii și barza*. Dar numai nevinovată, blîndă nu era fabula. Ea a și supărat o lume oare-care despre care poetul scria lui Ghica²⁾ :

«În zilele trecute un boer din ceî mari a reclamat împotriva mea la caimacamul, cerînd răzbunare pentru insulta ce zicea că aș fi făcut clasei întregi printr'o fabulă publicată în Concordia și care se începea (!) cu următoarele versuri :

Acel ce de a țării grea soartă profitară,
Ce de străini în posturi, în ranguri se nălțară,
Ce prin trădări, basețe sînt astăzi mari bărbați
Poate și decorați,
După a mea părere sînt corbi nerușinați.

¹⁾ Răspunsul lui Sion a apărut tot în *Romînia literară*, p. 79. Vezi și *Din poeziile lui G. S.*, p. 203, iar despre Sion ce zice Alecsandrescu către Ghica, f. 75 din scrisori.

²⁾ F. 144—145 (cu data 14 Maiu 1857).

Numitul boer care se vede că are cuvinte a-și aplica fabula, pretindea că printr'acele versuri atacam nu numai pe D D-lor (deși nu numesc pe nimeni), dar chiar și puterile care i-au decorat. Caimacamul n'a înțeles lucrul ca dinșii, căci altfel s'ar fi făcut un frumos scandal și crez că n'aș fi perdut eu la judecată.» Răspunsul Caimacamului a fost publicat cu prilejul reproducerii fabulei în *Reforma* dela 15 Noemvre 1862: «De oarece nu se atacă nimeni personal prin această poezie, de ce să vă plîngeți, de ce să vă băgați lingura unde nu vă fierbe oala?»

Cu anii care-au preparat și făcut unirea principatelor Alecsandrescu a intrat tot mai adînc în politică. Pe cînd comisarii puterilor erau în București, el era bine văzut de cel turcesc, căruia i-l recomandase Ghica, vizita pe Bulwer, scriea și vorbea cît putea.

Lucrările de-acest fel l-au dus în 1859 pînă la un scaun de ministru, pe care l-a refuzat, renunțînd de-a fi coleg cu Const. Crețulescu (preș. și culte), Nicu Crețulescu (int.), Ioan Cantacuzin (iust.), Ch. Fălcoian (ext.), Grig. Filipescu (control) și Vlădoian (răzb.) ¹⁾. Ghica nu-și aducea bine aminte de toate amănuntele, cînd scriea amintirile sale, deaceea reproduc aici un pasaj din scrisoarea dela 31 Martie 1859 a lui Alecsandrescu către el: «Nu știu cum ai privit refuzul meu de a intra în minister. Poziția era frumoasă și aș fi priimit oricare alt minister, de exemplu pe al cultului, pe al pricinelor străine, chiar și pe al controlului, afară însă de al finanțelor. Prefacerile ce se cer în toate ramurile sale sînt număroase, timpul foarte scurt și camera cum o știți. Apoi m'am temut să fiu ministru numai pentru două trei luni, nefiind în poziție materială independentă ca să mă pociu susține în urmă». Cîteva zile după aceea Alecsandrescu a fost numit director la ministerul cultelor și instrucției.

Luptele politice l-au făcut pe poet să dea (la 12 Februarie 1861) o lovitură de fabulă unui bărbat politic. Din ce a scris poetul în *Independența* și a reprodus *Rominul* dela 11 (23) Maiu 1861 reese că, după Alecsandrescu, acel bărbat, protector al *Naționalului* și al lui Eliade, era amețit de «sunetul clopoșeilor» și «nu mai auzea glasul opiniei publice.» Dar ca amețit în același fel prezentase el pe catir în *Catirul cu clopoșei*. Fabula era destul de trivială. Răspunsul a fost

¹⁾ Vezi *Correspondance de l'Etoile du Danube*, p. 23 și 32 și *Scrisori* f. 172.

și mai trivial. El a apărut, era o fabulă, în No. 30 al *Nationalului*¹⁾: *Cîinele bolnav de ochi*. Cîinele

Ce 'n junețe petrecuse
La multe curți ciobănești,

era Alecsandrescu; autorul fabulei — Eliade. Indignat Alecsandrescu răspunde cu o notă în proză (v. *Rominul* din 11 (23) Maiu), în care înșiră cîteva «păcate» de-ale lui Eliade și după care urmează *Confesiunea unui lăpădat* ori renegat, cum s'a tipărit mai târziu²⁾. Confesiunea nici nu se poate înțelege bine fără nota aceea.

7. Mă opresc aici.

Materia devine tot mai puțin literară, de oarece poetul a slăbit rău și face tot mai multă politică și polemică și se adîncește tot mai mult în mizeriile trecătoare ale zilei.

La 1863, 23 Ianuarie publicînd *Vînătorul* poetul dete ultima probă gravă că nici o îndreptare nu mai era de așteptat.

Acum era o desăvîrșită ruină vie.

El mai traduce cîte ceva, uneori uită a spune că a tradus și tineri care nu-și vor fi dat bine samă de marea lui însemnătata îl tratează din cauza aceasta ca pe un haïduc literar³⁾. Lumee îl uită și uitat se stinge în seara zilei de 25 Noemvrie 1885. El este îngropat în liniște și cu modestie la 28 Noemvrie⁴⁾. Gazetele nu vorbesc de el. Numai I. Ghica a pus mîna pe condei și a scris cu mici erori, dar cu inimă caldă, amintirile pe care le-a trimis prin Alecsandri la Convorbiri literare.

De-atunci aū trecut patrusprezece ani.

Criticii literari și un profesor de filosofie aū încercat să-l explice, să-l caracterizeze pe Alecsandrescu.

Istoricii literari însă nu și-aū făcut datoria. Unii cred chiar că nici nu se poate face, ca d. e. d. Th. D. Speranță, care s'a pripit să declare⁵⁾ despre fabulele lui Alecsandrescu că «nu mai știți delă cine sint luate și dacă sint luate saū originale!». Aceasta nu-î adevărat, decit pentru cine n'a cer-

1) Pag. 120.

2) Păcatele lui Eliade sint reflecte din modul cum el era descris în publicațiile politice. Vezi d. e. portretul lui Eliad în *L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques. Par M. B***, Paris, 1856, p. 84, o broșură care citează Poporul suveran și pe Chainoi-Ghica ca autorități și indică astfel apropierea sa de atmosfera în care trăea și Alecsandrescu.

3) *G. D. Teodorescu, Cercetări asupra proverbelor romine*, 1877, p. 47: «Haïducise prin codrii literaturii germano-franceze».

4) *Rominul* delă 27 Noemvrie 1885.

5) *Fabula în genere și fabuliștă romini în special*, p. 158.

Dușe de București *Alexandrescu*
cetat! Eă sînt convins că tocmai în fabulele lui se poate hotări foarte ușor care-î partea originală și care nu-î originală. Problema ne pretinde ce î drept studii mai îndelungate, decît aă fost ale d-lui Speranță.

Alexandrescu este vrednic de astfel de studii, și cum toți sîntem de această părere, avem drept să sperăm că se vor și scrie întemeindu se pe cercetări serioase, amănunțite și esacte.

